

CATALOG RECORD

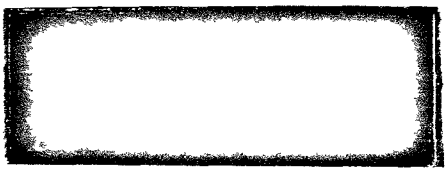
- Title:** Forsättning af fragmenter i lappska mythologien. -- 1848.
- Quantity:** 1 v. (355 p.); 21 cm.
- Summary:** Manuscript of a continuation of Laestadius' *Fragmenter I lappska mythologien*, a study of Sami folklore and myth first published in 1844. The Latin front cover label states that the volume contains the second, third, and fourth parts of this work, given to the naturalist Paul Gaimard in 1848. The inside title page includes a brief description of Laestadius' career.
- Notes:** In Swedish. Bookseller's label of *Maisonneuve et Cie.* on front pastedown. Bookplate of comte Riant on front pastedown. Ex libris le comte Riant. Gift of Mrs. Henry Farnum, 1896. Library of Count Riant.
- Cite as:** Laestadius, *Forsättning af fragmenter i lappska mythologien*. General Collection, Beinecke Rare Book and Manuscript Library, Yale University.

2. 3. 4. Del. of Lestadii
Fragmentes i Lapponica
Mythologiae i Manuscriptis
Partes secunda, tertia et quarta
Mythologiae Lapponicae
Lestadio manu scriptae;
ad Celeber. Dominum
P. Guimard. 1848.

20th 1872

Lamentevoli e de l'ada
parker, tre vol del panni de
Karesvando den l'orsine de
Comica (L'apponi. Indosse)

Z113.53

YALE UNIVERSITY LIBRARY

Gift of
Mrs. Henry Farnam
1896.
Library of Count Riant.

25

Rec
de M. ...

YALE UNIVERSITY LIBRARY

Gift of
Mrs Henry Tarnham
1890
Library of Count Beant

Fortfättning
af
Fragmenter i Lapplands Mythologien,
Af

Laurentius Levi Laftadius,
Pastor och Proff i Karejuan-
do Förfamling af Tornedalssk-
mark: Ridhare af Kongl.
Franska Heders Legions Orden;
ledamot af Kongl. Vetenskaps
Societeten i Uppsala; af Kongl.
Jägar förbundet i Stockholm
samt Correspondent ledamot af
Botaniska Föreningen i Edinburg.

2^{dra} delen. Offer-dära.

Erinran till Läsaren.

Enligt löfte lemnas nu de sednare delarne af Lapsiska mytthologien till Läsaren, genomgående. De grunda sig näst på äldre, förra delen antydda, Författares, Uppgifter, af hvilka Författaren gjort ett urval. - Diksom i förra delen har Författaren här försökt att pröfva og utgöra det ofärdlika i Författarens Uppgifter. - Huru lätt det är, att vanställa de enklaste berättelser, då man är intagen af förtvettade Ideer og förlusningar, ses ibland Anmärk af en Författare, som nyligen, såsom Compositör, gifvit en kort berättelse om Lapsarnes förtä og namnvanne vidskapelser, uti ett tal, hållet i Stockholm på ett föreläsning den 31 October 1843. Författaren, Fält-Profeten C. O. Cronwallius, har uti detta tal, hvilket han kallar "Upprättning till Svenska Mission, Sällskapet, Historien" gjort

utövning af Scheffer, men på ett sätt, som
tycktes utvika, att Förs. är. förne Troll
Harl in, alla andra, som före honom
beprefvit Lapparna, Trollväside. Han
föreg ibland annat på 25: "Om en
Trolltrumman i Jedrone tiden tyffnat,
jag berättar om en spåtrumman på
af der i Lappiska fjellen." Det vore
roligt, att veta hvor den skrälles; ty
jag är född i Lappmarken, har växt upp
i Lappmarken, och bor nu i Lappmarken
har afven varit vid omböring; alla
Lappmarkers församling, men om en bor
de? Alltid lyktat mig, att få se den
märkvardiga spåtrumman, af ännu
mindre har jag fått höra hennes spå-
lande. Det hattes om för 20 år tillba-
ka, att en Lapp i Jokimöckes förs-
amling vid namn Unrats, skulle
hafva en spåtrumma; Jag frågade
honom 1846, om han om en hade quon
den, men han sade sig länge sedan hafva
öfvergifvit den. Så hemligt skulle nu
för tiden ingas Lapp. kunna bruka spå-
trumma, att icke afven andra Lappar
skulle få seys derom, och genom dem

Spåke under rättelsen först spända sig:—
I Stenjala Särken hade en dygg nybör-
ger haft en språttumma, den hade författ-
trat af någon Refandt; men den
Allmänna opinionen om denna dygg
var, den, att han hade denna språ-
trumma endast för en Curiositet, men
alldeles icke till något bruk. Så
vidt jag nu känner dyggarne, ja
hos jag, att om en dygg nu blefve be-
ryktad för språtrumman bruk, skulle
han blifva begädd af både dag-
par och Nybyggare.

Vidare säger summe Författare: sidan
26: "Annu offerar Lappen i Tjuffhet
på fordna Afgudsplatser för sina
rensars trefnad och förskräckelse!"
Hvaraf vet Författaren det? Jag, som
bor i Lappmarken, har icke hört
något sådant offerande outalas,
men allmänt bekant är det, att
Lappen offerar åt Rytter, hvarom vi
den i förra delen är nämt. "Ero
jäledes alla Lappar genom dopet
Christne, ja kunna vi dock icke
understryka den öfvertygelsen, att
här råder på många ställen en hö-
nigt Christendom." Detta gäller

ännu mera om hjälpa Stockholm, åmin-
stone, hvad sederna beträffar; ty jag
hvad man vill om Lapparnes visse-
het, ja skall hvarken denne eller
någon annan författares kunna
viza ja mycket jule för der i bland
Lapparne, som hos Stockholm, förfi-
nade på bel. Detta omibne gälles
till och med fulleri Lappen; ty jag kan
försäkra, att en så fjell kapp, ikke
piper hälften ja mycket aret om,
som en Ordinas fjöman på Stockholm
gator. men i Stockholm, anses,
det ikke för någon pipid att pipa sig
full. Det är endast de få kallade rustet-
hets vunnene, som ifra mot bruket af
spirituosa; och om det skulle pånå
desja rustetthet, ifrara, att de drikes sig
fulla af Portvin, ja anses, ikke det heller
för någon synd. — Det anses, ikke för
af gudadyrkan, fastän det står i Cäcka-
sen " att hafva Boken till sin Gud "

I allmänhet, må det vara tillätet mig
att säga, ja länge som allmoget i Sverige
ännu tror på Elfvor, Tomte Gubbar,
Lössjerskor, och mera sådant, eller sö-
ker bot hos Kaloka Gummor, frågar

om sina tuktommene öden af dem,
som prä i Caffé: s. v. jä är det allbrigt värt
ett värre moderna Gränsläts Predi-
kanten pruktens sig med den inbildningen,
att ensamt de af deras, Ahörare Oro bely-
fte af Christendomen, Ljus, under det att
Lappiane vandra i grofligt smörker af
Afgudadyrkan. Det är ju ^{värt} ju ^{var} ^{värdet} ^{en}
Tommeligen Allmänns bland Allmogens
i Upland och Värmland befordraren,
att Alla Prary, som Lemnaren på Fri-
merone handbuket i Stockholm
blifva släktade, och fallta, in till mat
af Hundstruken. Hvilken Fjell-dopp
ville väl vara nog enfaldig, för att
tro faderna Galenskapen, — Den
värde af Högkärde Författaren
tyrkes utes hjelf vara jä alldeles
fri från den moderna tiden föt-
domar, då han gör en upprättning
till Svenska mission Sällskapet.
Historia, men dervid förtyger den
man, som ifrigast arbetade för en
fäderns stiftelse, och hvilken egent-
ligen synes hafva varit den
kemliga driffjeden, fästare
dra jä Uppbara hedern. — Kanke
trorde Författaren, det vara ett
Wär på äpta modern Lutherian

2
nism, att förtija Janningen, och låta
den man påi Skuggan, som har för-
nämnda förtien af Svenska Missions-
Sällskapet, stiftelse, men hade utse-
den olyckan, att vara påtad be-
förlig af Stockholms inquisito-
risken Dretterpapp. - Jag känner
icke Författaren vidare, och har
ingenting, att befalla med honom;
men att han vänger Janningen
vare sig af hat, fruktan eller ögn-
nytt, tydes icke vara något bevis
på äktheten af renheten af den
sak han försom emmarande Svenska
missions Sällskapet & Prebostare, för-
fäktar. Hans oriktiga framställ-
ningar i daryssa Erådning, väf-
det, äro förlätliga, då han icke öfver-
gott, riktig kunskap om darysses all-
männa Caraktär och hemseder.

Men i affeende på den rådande
fördömen om darysses ämne forsk-
farande af Guderi och vidspeselse
hvilken fördömen icke en, lardar man
kunna affpanda sig, må det vara
mig tillätet, att här anför några
ord af en Uplyst Norrmann, Herr
Peraten Deirboll, som tjenstgjort

en lång tid såsom: Präst i Finn
marken. Han blef förordnad till
följande: utlåtande, i anledning af
en afhandling, införd i Budstik-
kens 5te Argang, nr 95-98, hvär-
sk. Författare vid Namn Rosca-
vinge, hvilken tjenstgjort som Do-
mare i Sattens fogderi, talar om
Lapparnes afguderier och vidsprep-
pelse i Jamnia lunda, som Hans
Fälb Prästen Gravallius. Afhand-
lingen skrefs på 1790 talet, men
infördes i den Norriska tidningen
Budstikken 1824. Prästen Dein-
boll yttrar sig i anledning af Rosen-
vinges afhandling på följande sätt:
" Hvad Författaren, ja väl här, som
" på de föregående sidorna anfö-
" rer om Lapparnes, eller de Norriska
" Finners vidsprepelse, kan på sin höjd,
" dock inte i alls, jagas om tiggan
" Lappar, hvilka utan bestämmt nå-
" ringofång, träffa omkring byggen
" för att genom allehanda konst-
" grepp, förhvarfa sig det nödvän-

« digaste till lifvets Upphålle. Och på
« frettas man, att falla en Allt för
« hård dom öfver Lapparne, då man,
« jäfom tillfallet synes vara med för-
« rättaren, bedömer dem endast efter
« det tillstånd, hvori man finner
« många af dem på Handelsplatser-
« na, hvarest de ty värs icke kunna
« flyra sitt omätliga begär efter.
« Örenvin. — Besöker man dermed
« Lapparne i deras hemvist, och gör
« sig nödan, att intränga i deras jä-
« na Karakter, så måste man jä-
« ningom fatta fördelaktigare tan-
« kan om dem, och i allmänhet uti
« dem erkänna, ett godfint, fredligt,
« Gudsfruktigt, sedligt, måttligt och för-
« nöjamt folk. Från denna sida
« kan jag (deinboll) lär att känna
« ett folk, hvars goda egenskaper
« vida öfvervägd de svagheter, som
« man nödgas tillerkänna dem: ett
« folk, som genom sitt naturligt goda
« förstånd och i säraktighet, genom

11 förbättrade undervisningsanfattelser, och
11 utspirande af nyttiga Böcker på deras
11 eget modersmål; jätekt med tiden tor-
11 de kunna emottaga en lika jä hög
11 grad af Civilisation, som de, med Lappar-
11 ne i flere händelser bekräftade
11 Timonen. — ett Lapparne i Nordlan-
11 den, på den tid Författaren (Rosenwin-
11 ge) skref sin afhandling (1790) skulle
11 de jä hög grad hafva varit begifne
11 på Afgudereri, som Förf. omtalar,
11 kan ike äga någon grund; då under
11 en lång sträcka af ar. Missionäres
11 varit anställda på flere ställen i Nord-
11 land, för att utbreda Christendomen
11 ibland der varande Norriska Lappar.
11 Lika jä litet kan detta jägas om,
11 de Svenske Lapparne, hvilka i syn-
11 nerhet ifrån Luleå och Tornes
11 Lappmarker fara med sina renar
11 till Nordlandens Kust.

Dröppar Dumböller nämnes sedan
i Körtket så anfattar, som den Svenske
Rogeringen. all ifrån Gustaf 1:sta tid vis-
tagit till Lapparnes Uplysning, och till-
räggs i anledning deraf:

"Det är själats broligt, att år 1790, måtte
"hedendomen hafva försvunnit och Christen-
"domen blifvit Allmänne utbredt i land
"Lapparne." — Det synes därför, som
"Författaren till öfranstående Afskand-
"ling (Rosenvinges) har låtit misstaka
"sig af berättelser, som gå emellan
"längre tillbaka i en förgångens
"fortid." — Detta Herr Professor sin-
"bolls opartiska, och på en många årig
"erfarenhet grundade omdöme, anser
"jag vara med förtroende och rätta för-
"hållande öfverom, nämnda uti
"allt, som röres och yttra gröfva eller
"synliga afgyrdet. Men hvad
"det finare afgyrdet viderkommer, ja
"är nästan rädd, att det inkränker sig
"i ke inom Lappmarken; det borde
"nog finnas på många andra ställen,
"och uti innom Lappmarken blott. De
"fordomas och vidskydliga förfäringar,
"som ännu finnas kvar hos Lapparne
"skall jag på sina ställen anse, och
"håfaren skall det af finnas, att detta
"folk som har den gamla hedendomen
"ja våra, har mindre portion af vi-
"sdom och sanning, än många Allmoges
"i Uplandens län, Rosensunds i
"mån 1844. L. L. Lestadius,

och kallades då "tarfkeäätte", eller
med torf, "Laudnje-äätte"; men sedan
Lappien, genom Communication med de
mot Norden framträngande germaniska
Folkstammarna fike yxor och andra järn-
redskaper, var det icke främ, att förvand-
la Rästskojorna till brädskator, hvilka
då fingo namnet "Laudkeäätte".
Till dessa följande timrades merändel-
en 4 kantig, 8 kantig eller oftast 6 kan-
tig grund af 2 eller 4 kvart färd tim-
mer. Antingen tussat beford af ris, eller
af upprett flöror, eller af bräder, fike det
attis bibehålla sin ursprungliga Co-
niska form. För att futeplånga regn
och dropp, lades utan på riset, flörorna
eller bräderna, ett eller par kvarf Stög
ver eller Granbank, och derutan på torf
eller mossor i stället för takens. - Mitt
på batten eller golvet af skatan, var
eloftad, begränsad med en oval rad af
stenar, hvar från röken steg öfve
genom det i toppen på skatan, anbrag-
ta rökålet. Runt omkring elof-
den utreddes på golvet ris af Gran-
tall, Björk eller ryppis, (*Betula nana* L.)
och derafren på Rönkinn.
Men under Fjädernas och Karelernas

Ströfuerier måtte Lapparne ofver-
gifva sina Kojor, och Krogarna i
jordkulor, af hvilka ännu, de i
Norra Finmarken befintliga jord-
gammes, äro en lämning. Dofaken,
hvarföre Lapparne måtte ofvergifva
sina förra Kojor, under Spidernas och
Karelanes Ströfuerier, är ikke nås-
mare utgifven; men det synes tro-
ligt, att de förra Kojorna, kunde up-
täckas på långt håll af fienden,
emedan de stodo ofver jord, hvarföre
Lappan måtte gräfvat sig på i jorden.
De märken, som ännu finnas kvar
efter dessa jordkulor, likna igen-
fallna gropas med $\frac{1}{2}$ el. 4 alners
diamäter. De voro anbragta i torra
Sandbankar; och som hjälpa rökhället
var jäms med jorda jordytan, och
kunde tappas igen med en torfvä-
ja. Det var blott i samning ikke lätt för
en fiende, att upptäcka Lappans
boing. Fienden kunde stå helt nä-
ra, och ända ikke weta, att der bodde
folk. Det berättas i deras sagor,
att en fädin jordkula blifwit
upptäckt, endast derigenom, att

en Lappkärning ropade till folket i när-
makt belägna kula: "läsa mig rote skafven,
hvaraf man kan se, att det var Comu-
nication emellan närbelägna jordkulor
medelst underjordiska gångar. Troli-
gen var ike eller ingående till en jä-
dan jordkula strakt individ, utan ett sty-
cke från kulan, i slutningen af bak-
en, tvärigenom det blef ja mycket
frånare för fienden, att i en hast inträn-
ga i den underjordiska boningen. Utom
Högström, har jag ike sett någon af de
äldre Författarna tala om dessa jordku-
lor. De kallas af Lapparne: "Ädnan
käatte."

§. 2.

Tiden, när Lapparne började bruka
tält- eller feltkutor kan ike järo-
ga bestämmas. Men det synes ike o-
sannolikt, att de slutligen funno de
ofvannående jordkutorna mindre jäkra,
jadan kurlerne blifvit närmare
bekanta med deras inrättning; hvar-
före äfven Lapparne funno sin jäkra-
ste räddning uti en snar flykt, hvil-
ket äfven lär hafva gifvit dem
anledning, att flytta ögen på fjäll-
ryggen, samt till kurlerna af

Iskafvet, dit Karelerne, som kommo
från Finlands sidan, ikke hade få låte
att komma fram. En sådan lång flytt
ning öfver fjällen kunde ikke gerna
gå för sig, inedan lapparne bodde
i jordkulor. Scheffer anför enligt
Upgift af Bursus och Olaus Magnus,
att lapparne brukat hudar och skinn
samt stundom öfver näfres till tält,
hvilket nog är troligt, emedan lappar-
ne själfo ikke kunnat väfva något
sagt tyg. Näfret, som skulle begag-
nas till tält, måtte först göras mjukt
och smidigt genom kokning. (Scheff. pag.
197.). Men då lapparne sedan genom
Byteshandel med nästgränsande Na-
tioner, kunde förskaffa sig valmar
yllefittor och keso, få började därvid-
da sådant till tält. Nu för tiden
brukas tält af alla flyttande lappar,
samt torfbrätor och brädkätor af
Fisken. Lappar, öfver som jord-
gammor af fisker lappar i Fin-
marken.

S. 17.

Uti hvarje sag af de nu beskrifna
boningarne finnes alltid 2^{ne}
Dörar, nämligen 1na Den vanliga

eller profana dörren, hvilkens mer ändel
var påli^g åt det håll, der utpigten var
vid aff. 2de löndörren, som var mindre
og placerad midt emot den vanliga
dörren. Den afdelning af kojans, som
är Area, som var närmast löndörren,
kallades "Påsjsö" och begränsades
genom 2^{ne} klabbar, som voro placera-
de parallellt med hvarandra, ifrån
Eldstaden till löndörren, så att hela
rummet utgjorde ungefärligen $\frac{3}{4}$ Hra
kvadrat Alnas eller vid $\frac{1}{2}$ del af
hela kojans Area. Sjelfva löndörren
kallades "Påsjsö raike" Detta "Påsjsö"
var ett heligt rum, dit ingen kvinna
vågade nåkas, äfven som sjelfva lön-
dörren var heligt, ty genom den våga-
de ingen kvinna gå ut eller in. Endast
männen kroge ut og in genom denna
dörr, när han gick eller kom ifrån en
helig förrättning, till ex. När han gick
att äffra, eller kom ifrån en sadain
förrättning, när han gick på jakt, eller
kom hem från jakt. Gångens jämna
löndörr måtte äfven alla heliga ting
hämtas in, såsom: språkrumina, jagstyg
allt hvad som var följadt på jakt, eller
despinenadt till äffra. o. s. v.

med denna lördör, hade de förtä
Dreper i Lappmarken mycket att be-
ställa, sedan de kommit under fund
med den viskepelse, som Lapparne hade
föt sig i affende på den samma. Gabri-
el Tuderus hade i synnerhet mycket
bråk med detta "djävulskäl" eller "Sax-
tum diabolorum", som man kallar det.
Man lät på flera ställen i Rens lapp-
mark sprika igen hålet, men de viskep-
liga Lapparne refsos oppr hålet igen.
Alla författare, som skrivit om Lappar-
ne, tala om denna lördör.

S.H.

Swad som egentligen må hafva gifvit
de gamla Lapparne anledning till den-
na viskepelige föreställning om "Päsjo"
är ikke så lätt att förklara. Förmodli-
gen måtte äfven de hafva sitt "Lararium"
eller "Sacellum" i sin Koj, ike som Gre-
ker och Romare, hade för huseandakten.
Ett ^{hål} eller öppning nere vid botten af Ko-
jan är visstligen nödigt för rökken
som utom detta hål skulle stå in i Ko-
jan. Anna i denna dag måtte "Päsjo"
"raige", d. v. s. draghålet öppnas, när
rökken står in. Tuderus fötter äfven
"Päsjo-raige" med "Renhålet" men

derutinnan lär han väl hafva misstagit
sig; ty "Pässjo" kan ike giora Eita derise-
ra sig af "Päatfoi" som betyder Ren/Ram-
gifer). Inom det kan ordet hafva kommit
till genom ett klenigare uttal af "Pässö"
som betyder "bläfare" eller "bläfande"
prof. partecip. af verb. "pässot". Lindahl
et Öhring outala: dämpfka dexticorvan.
"Pässjo-Akka" d.v.f. Pässjos karring,
en Gudinna för Pässjo, d.v.f. för drag-
hållet, liksom "Uks akka" eller "Dora-
karringen" var en Gudinna för den
Allmannas eller profana Dörren.
Men endast fåsom draghål betraktat,
behöfve ike detta "Pässjo-raige" vara
så stort, att en menniska skulle rum-
federmersa pennit sig förantaten, att ut-
vidga detta hål, sedan den orosa kvin-
nans vandring genom den Allmannas
Dörren ingaf honom den föreställnin-
gen, att all ^{kvad} kvinnan vidrörde var
orent, och borde fördomskull all, kvad
heligt var, ike föras på den väg, som
kvinna hade förtrenadt. Man ser på
hela ställningen med tappens offer, jagstyg
m.m. att kvinnan var, för sin besmittan

de orenhet, ikke værdig, att komma vid
något, som ansågs för heligt. Hon gick således
ikke komma nära Päsjo; ikke heller gå
runt omkring Päsjo på yttre sidan om
träden, ommedan hon bli fleg öfver, och såle-
des ohelgade den väg, som ledde till offer-
lawen. Denna sed, att ikke gå rundt om-
kring Päsjo, iagtes ännu af en del
Lappquinnor, mera af ett gammalt omö-
vetet bruk, än af skrälle och vidskapelse.
Och detta var således förnämpta anledning-
en hvarföre Lappan dyrkade sitt Päsjo.
Nu för tiden brukar Lappan hafva sina
Grytor och matkär i Päsjo, jämsamt veran-
de dem lämpligaste ytelsen för fadane
fakes.

§. 5.

Ett stycke bak om det heliga rummet
"Päsjo" på några famnars afstånd från
träden, hade Lappan sitt Altare eller offer-
lawe, som bäst beskrives af Högström,
men omtalas äfven af Scheffer och deen.
(Denna Lawes Construction är redan omtalad i
förra delen § 57.) Lawen hette på Lappiska:
"luöwe". När Lapparne bodde i fjällen,
hvarst ingen Hög fanns, kunde de ikke
bygga någon Offerlawe af trä. De hade
i det stället någon otillgänglig sten eller
klippa; dit inga hundar eller andra vild djur
kunde komma; och detta torde vara ordfaken
hvarföre så många offerställen omtalas bä-

de af Svenske och Norriska Författarne. Lappien
kunde nämligen bygga en offer-lawe för sin
hälsa, när han bodde i den frögiga delen af
landet, men på de fröglofa fjällen, måtte han
välja någon för ändamålet tjenlig plats, hvil-
ken, derfore, att den ikke kunde arligen bytas
om, blef mera varaktig, och således äfven mera
ansedd och hälsvunnen.

Uppå en sådan offer-lawe, offerades horn, ben
mm. allt efter sin den Gudomlighet troddes,
vara bepraffad, hvilken offer tillagnades.

En sådan offer-lawe finnes, upptecknad
hos Schepfer pag. 104. Den ser ut som en
vanlig Ustak-lawe, är härd på Hra stollen
af en på Lawen står Hors eller äffens bild
en trästubble, men en tjockare klump i äffra
ändan, som skall föreställa hufvudet på
Jamma lawe tykas äfven upptecknad
Renshorn, samt ett fat med mat etc, hvilket
allt var offeradt åt bilden. Lapp Gubben
står frammanför lawen på Rna och tillbe-
der belätet, runt omkring lawen:
våra löftrarna. p. u. Högström anför (Cap. 11. §
17) att Quim bild upstift var på Bredvid
lawen på marken, samt att, då Lapperna
offra något på lawen, jnyddes den med
Gran- eller Björk ris; äfven quistades de träd
nertill, som stodo runt omkring lawen,
Faz har redan i förra delen (S. 57.) nämt, huru
Lappen kom på den iden, att göra offer-lawar
nämligen för att bereda det offeradt för huf-
dar och andra köttätande djur.

Gudabilden eller den stubbe, som skulle
 föreställa Gudomlighetens, kallas af Jesjen
 "Väärrö muor" Offerträdet. Man säger pag 47.
 "Man tog en stubbe af Björk, vid nafs 2 al
 "när lang, och spundom en alm(?) bred, och för-
 "merade den i likhet med det märke, hvar-
 "med af guden var tekenad på Trumman."
 "Väärrö muor var tekenad med den af-
 "guds namn, åt hvilken offeret var bestämt.
 "Detta sådes före, att hvarje Gud skulle
 "känna sitt offer." Lapparne tillvaka-
 de en sådan bild för hvarje Offers till-
 fälle, då de voro långt aflägnade från de
 beständiga Gudabetäna. (Första delen ytteri-
 gare tillägg till S. 42.) Det är famotit
 att endast de för tillfället fabricerade bil-
 derna fingo namn af Väärrö-muor, ike
 de Ursprungliga, eller stadigvarande Betäna,
 som hade sin staspeilla plats, och egna terri-
 torium. Dessa fingo väl få orördiga länge
 de kunde stå enot tiden övertän, Dessa
 stadigvarande Betäna kallades enligt Sam.
 Rhem uppif? "Muorra-Jubmet", om de
 voro af trä, samt "Kiedke Jubmet", om
 de voro af sten. - "Vid fisken af "Väärrö-
 "muor, fattes ännu 2^{ne} Björkquistar på
 hvardera fisken af bilden; Dessa quistar
 voro sammanfogade i Toppen, och kal-

labes "Kjelderneuoer" Jesen. pag. 47. Som författaren
(Jesen) förklarar detta ord "Kjelderneuoer" skulle det
efter Finmarkens dialect betyda det förbudna
trädet; förmodligen i den mening, att det var förbu-
dit för obekörige personer, att röra vid offer-
trädet. Men annars, om det vare förklarad med
langt i (Kjelderneuoer) kunde det betyda Soc-
iens eller hela districtets offerträd. Då för-
fattaren icke uttyd ordets betydelse, är det
för mig tvåk, att afgöra, hvilketdera det
skall vara. "Vääro muon blef skurit ja"
"att roten af trädet utgjorde kufunden, och"
"det äfriga skulle föreställa bålet. Detta"
"trädet ställdes opp vid alla deras offer till"
"Larakka Säms, Gabmske ja att roten"
"merändels ställdes oppåt, och stammen"
"neråt. Jesen. pag 48. Men skulle de"
"offra åt Radien atje eller Radien"
"Kiede, ja vändes stammen opp i roten"
"ner". ibid.

§. 7.

Skarcken Scheffer, Högfrön eller Torneus
hafva fått reda på Vääro muon, var-
af det synes ofäkerst, om Lapparne i
dela. Torneus Lappmarken haft den
omtalade Afgusa bilden under detta namn.
Men Tuderus ~~talar~~ talas om ett offer-
träd, som Lapparne i Tæmi Lappmark
hade bredvid Stenguden Leite, hvilket

träd skulle litena en bätköl, och kallades
"Hyden venet" det är efter Tuderis öfver-
fättning "Blåkulla Båt". Hyden eller Hii-
den Venet är finska, och betyder verkstegen,
Hides eller Hiji, båt. Men jag tror nästan
att de finska Bänderna af illnarighet till-
laga den förmenten Bätkölen detta namn.
Ty Tuderis anmärker förrest därpå, att
trädet äfven kallades "Litta muorit" men
vilket för Författarens skunnighet i lapp-
skan lär vara ett. Periffel, och bör frara-
re läsas Litte-muorak, att detta bör
vara den rätta läsarten kan ses af
Leems anmärkning, pag. 428, der det
heter: "Liet muorak, kallades räppas,
"som beströkes med offer blodet."

Desa "Liet-muorak" eller rättare "Liet-
te-muorak", betyder ingalunda "Blåkul-
la båt" utan frarare kan det jättas
öfver med: Förjorings träd, egentligen
sammanfognings träd, af finska nomen:
liittet, sammanfogning, eller enligt Reensvalh
lexicon, Coagmentum, Connexio, Commisura
junctura, hvaraf Lapparne lanat sitt verb.
liittet, sammanfoga, hvilket ord är bruka-
ligt endast i Tornea ~~och~~ kemi-fasit
Finnmarken, Lappmarken, ja framt

icke "liktet" förlitka, förjona äfven är samma
ord, ehuru jag förmodar, att "liktet" som är
brukligt endast i förra Lappmarken, är en
barbarism, och lånadt af Svenska ordet "fö-
lika" som också betyder förjona. Huru de omä
än må vara, ja, kan det af Tudorus omtalade
trädet alldrig föreställa någon "Blåkulla"
(Helvetes) båt. Flögström omtalar visser-
ligen, att Lapparne i Gellewene och Jorkemok
plågade offera små skepp eller båtar åt Gud
herrn, hvilka båtar de hängde opp på stora
granar; men han anmärker likväl, att detta
brute torde vara lånadt af ~~en~~ Katholiken-
nas skepp, hvilka man ännu ser här och
der opphängda i Svenska kyrkor. Jag vet
icke heller i hvad affseende dessa skepp blifvit
placerade i kyrkorna. De som är Gud
herrn fjelf hos Lapparne ett lånadt skepp.
Tudorus har väl fått den förklaringen; att
"Lifla-murit" skulle betyda: "tilltaljas trä"
men dertill gifva icke fjelfva orden någon
anledning, ty antingen finna ordet "Lifla"
stafvas med ett eller 2 i "Lifla". Ja blir
det ändå ingenting annat än: är lif
(taklif) eller träfjälva.

S. G.

Lapparnes vanliga offertid, var om Hösten
sedan de paytat "Kitån äse"; men som
offerade. man offer Trumman, awisning af

utslag. Järfva, pag. 45. med "kitan ässe" Vären,
del, menas här det kött, som Lappren spor till
Vären; Lappren plägar hemligen präta om
hel kop med ocastrerade oxens, om köften
förrän de börjadt brunsta. Det kött han
då ikke finner förtära, gräfvor han ner
i jorden, eller förvarer i sina bodar till
Vären; emedan renarne äro magra om
Vären, och således odueliga till slakt.
Men det händer ofta, att Vielräden under
tiden gör besök i Lappren matförråd, och
spolieras Alltjamman. Det var därför
i sin ordning, att Lappren sökte bliska
Gudarne med offer, då han om köften
präta sine Brun Rehner till värnåff.
Kigström säger äfven (i Cap. 11. S. 17) att detta
ordinära offer präde om köften matho-
mäske tiden, äfven som Schaffer efter Samuel
Rhem, intygande berättar detsamma,
med det tillägg af Lappren Sjirri Nils
att Lapparne vid jamna tillfällen göra
sig en ny fråga: "fjorton dagar före
Michaeli utthugga de sig en ny trägud"
Säger Lappren Sjirri Nils. Det vill säga
de göra sig då ett nytt offerträd, hvarom
öfven är anfäst. Detta "Denna ordi-
nära offerhögtid mathomäske tiden, hän-
drar ikke, att en dylikt offerhögtid;

kunde infalle: Pasatis mans (November) hur
om förut är nämt, emedan de Caffereade
oxrenarna samt de Renkor, som varit
gala det året, äro: fult af Nouem-
ber vid bästa full, och präta, därför
till vinterföda, innan de afmagna. Då
infalles naturligtvis ett nytt flak-Calas
och i följande clemman en ny offer högtid
till Pasjes, d. v. s. helgdomen, äro. Dens
November månad fått sitt Namn: Pasa-
tis mans.

S. 9.

Vid offeringen förhöll man sig på följande
fätt. Sedan näiden given Trummian,
utforspat, hvilken Gud man skulle offrat,
samt hvilket djur han aflade, affildes
offerdjuret från ropen mestt, märkande
i några örat. Det djur som sålunda var be-
stämt till offer borde vara fullkomligen
felritt. Jesu pag. 50. Auctor talor här om off-
rande i Allmänhet och har, därför ike för-
telarät, på hvad fätt offerdjuret märktes
i några örat. Man enligt Sam. Rhen,
Ungift hos Scheffer, säga man i örat på of-
ferdjuret en vit, röd eller svart tråd, och
efters de Quom lepkaten, cyanfärges, till hvilka
offret. Användas. Samme Rhen har äfven
Ungift, att man, för att utrona, om affudar ville
hafva offret eller ike rykte några har i re-
nen, hålls på undre sidan, hvilka har sedan

fästades vid den ringknyttan, som låg på trams-
spinnets. Gravallius säger att hären fästades
vid ringknyttan med facken af en viss örk,
men Pehen anför ike, hvormed dessa här-fä-
stades. Vidare säger Gravallius: " Om nu
" hären vid tramslingen genom dalkning och
" ringarnes jämnkänsligande, lösnade och
" af vinden fördes, vilj fästade på Grödens
" Rörstämme bild, var det ett godt jartekens
men ja har jag ike nummoll fatta facken,
ty Pehen, hvilken ord Scheffer citeras pag. 110.
säger uttryckeligen, att som den ring, vid
hvilken de uttryckta renhären vore fästade,
flamade på någon afguds märke på trams-
spinnets, och ike flerd från detta märke, för-
än offeret lösnades af den afguden, ja var
det det ett teken, att afgudens vilje bekräf-
tes, att han hade röga underfölat för-
hållandet, inman han ser af sin berättelse, ja
att om Gravallius följt någon annan äldre
Auctor än Scheffer, har han blifvit hjälpt för-
villad af de fulleka runderättelser han läst uti
föga trovärdiga författare.

§. 10.

Sedan dessa förberedande åtgärder gäta för sig,
" måffe blodsmannen bereda sig till offeret genom
" fastande, af tvätta Alla sina lemman. Så snart
" offerdagen frambröt, bekräf sig offermannen,
" jaust den, som frambröte offeret, jauste de

"äfriga budna gästene, till offerstället." Blodmen
"när hade då sina bästa kläder på sig, en mes-
"singstekja omkring några handens, han, var
"omgifven med ett bälte, som gick äfver den
"vänstra axeln ner till den högra sidan, till-
"som ett biddarband. Jesu. pag. 80." Den lapp som
"offrade, var klädd med något hvitt linne äfver
"skulderna, samt en videl omkring hufvud-
"del, och en blomsterkrans, hvormed äfver
"offerdjuret omvirades." Læm pag. 445. Det
omtalas icke af i samma förf. huru Lappen
var klädd när han gick, att offra. Endast
Torneus nämner pag. 14, att Lapparna vid dybliken
tillfällen utfrada sig med sina bästa höglids kläder.
Det är nu mera icke möjligt att veta, huru hvornig för-
spilt pygning på offermannen skulle betyda,
då förf. icke gifvit någon förklaring deraf.
Jesu. pag. blott pag. 42): "Då Offermannen
"tillfrågades, hvarför han bepyrd, med så män-
"ga ringar och kedjor, svarade han, att det skulle
"betyda hans benvillighet och undergifvenhet för
"Gudane." - Ett annat förpigthets mätt, som
Lappen måtte iagtaga, när han gick, att offra,
omtalas af Högström (Cap. 11: 21). "Då fjell-
"Lappen går att offra, så måste hans hundar
"fättes i band. Slipper någon hund lös, och
"kommer att gå äfver hans fjät, så skall
"odjuren snart komma illoj med. Hany reser."

" Om inga odjur äro i färde, spela fram hundens
" i deras ställe, bita, jagga och döda Rospapen.
§. 11.

" Vid offerings Ceremonierna iaktogs först, att
" ingen kvinna fick besätta sig med offerandet, utan
" endast Mände." Jafom pag. 446. " Ingen kvinnas res.
" Jon är lofligt att offera." Sam. Rheen hos Schef. pag.
" 109." " Kvinnor fick icke gå öfver Koppen fjät,
" när hon gick att offera. Höfstr. Cap. III: 20. Hon
" fick icke komma nära helgedomen eller dess
" helgade område, ej heller fara omkring den
" samma; Om kvinnan vid flyttningen från jät-
" ten gått till höger om Afgudabilden, måste hon
" på återfärden gå på samma sida, om det icke blef-
" ve 10 mil i Krok, emedan det ej skiff skall
" komma an ej allena på hälften utan också på
" lifvet. Höfstr. 1. c. " Kvinnorna våga ej se dit ut
" (Passe vareh), utan gömde sina Ansikten. En
" man vill icke gå till Passe vareh med något
" kvinnoplagg." deems. pag. 443. Jfr. första delen
" §. 62. of tilläggen dertill. — anmärken. " Kvinnor
" kvinnan, jafom vorande oron, icke full deltaga
" i mannens offer, så fullt hon tillval offera åt
" sina kvinnliga Gudomligheter, jafom språk nedan-
" före skall visas. §. 12.

" På offerplatsen staktes offerdjuret (om det
" var en ren) med en kvap keris, antingen
" i hjertat (Sam. Rheen. hos Schef. pag. 112)

" eller i nacken, ja att djuret föll genast, och
" dog inom några minuter. (Jes. pag. 91.). Både
" desja fött, att aflifva Renen, äro ännu bruk-
" liga. Renen ger icke ifrån sig något läte, när
" han blir aflifvad. men skulle det någon
" gång hända, att en ren ger ifrån sig ett läte
" med det summa som daggens stikes hörsom
" ja synes det för ett godt orsaken. Daggens
" jämt då: "rokkati vuorber", han grynade
" de till lycka; ty Renens läte är ett gryn-
" tande nästan likt Svinens.

" Sedan Offerdjuret var aflifvad, afdragsku-
" den, inelproorna uttogas; Blodet, som var när-
" mäst hjertat brändes i ett kärl, för att de-
" med besmyka Afguds bilden. (Sann. ~~Årsk~~ Årsk
" Schef. pag. 112). Och det styckade Offerdjuret
" lades i Offerkitteln, för att koka. Sedan
" kitteln teckel en half timme, blef det, som
" tillkom "Tamon kaarre" (se nedan) tillagat,
" till det åfriga kokat. Då måltiden var
" färdig, föll alle offergåfverne på knä, och väl-
" signade måltiden, samt både den förmenta
" Gudar, hvilken offret tillagnades, att han
" måtte beivrat emottaga offret, och vara
" dem behjälplig i den sak, hvorom han
" anropades. Årsk.
" Anmärken. De norrska Fröf. berättar icke, hvorför
" blodet togs, hvormed Gudabilden besmykas;
" Men Sann. Årsk anmärker, som jag tror, ganska

riktigt; att det ~~gogs~~ togs närmast hjärtat; ty
När Ren spikas i hjärtat, jamlas största delen
af blodmassan i bröstcaviteten. Då nu bröstet
öppnas, plågas man ännu i dag taga det
finaste blodet, som flyter ofrånja, of ike ger-
na lefras, till pudding eller korfblood; emedan
det under teckenings förvandlas till en mycket
fin fibermassa. Denna korff känna ike
hvarken plåtare eller mängelstor, emedan
den fina blodmassan jammublandas med
den gröfve under hviffningen, of smiljer
sig ike så lätt. ^{godare.} Man för därför ike äta
så delicat korff hos andra Nationer, som
hos Lapparne. Deras korff liknar mere en
fin fiber massa, än en blodmassa. - of detta
så kallade kallade hjerteblood kallas på
Lappiska "Suolle", ofren som den deraf
gjorda korffen kallas "Suolle-marpe"
v. f. korff af det fina blodet. (Jfr. Petr. Koffi.
Journal 2: pag. 44.) Detta fina blod, var det,
som den offerande öfste i ett kår, hvar
med sedemera Gudabildar of des tillber-
ket beströtes.

S. 13.

- " Derpå tog Blodmännan köttet, of Jade:
" Taat lä N. N. pjergo" (Detta är N. N. kött)
" Härefter gästerna gjorde på samma sätt.
" Sedan Gästerna åtit opp framdelen af Offer-
djuret, jändes bakdelen hem till husbetref.
Derpå tog offermännen of gästerna en

"drikt köttfogga, of fode dervid: "Faat. lä" N. N.
"Kare" (detta är N. N. Skal.). "Efter måltiden
"fölla de ätes på tenä, och bade den Gud, till hvilken
"offret var ämnadt, att han ville vara dem nå-
"dig, och ike förspä dem offer!". Jesen pag. 52.
N. N. Författaren talar här om högtidliga offer,
som gredde vid vissa tillfällen, då äfven budne
gäster voro tillstädes, hvarom äfven Samuel
Oxneen berättar: (Sehef. pag. 114) Vid några of-
"ferberg offra de lefvande ännor, hvilka de
"fläta vid offerbergen, samt bjuda sina vänner
"till offer(måltiden); der koka of förtära de
"köttet, -hvilket de kalla Storsjunkerens
"Gästabus; de äta i synnerhet det köttet,
"som är fering hufvudet of halsh. Stein-
"net låta de ligga kvar vid bemäta offer-
"berg i några år!" Alltjä ungefärligen sam-
"ma uppgift, som Jesen lemnat. Men ingen af dessa
Författare har kunnat underrätta oss, vid hvilket
tillfälle of hvilken äffnd till ära ett sådant
offer Calas tillställdes. Oxneen säger, att det
kallades "Storsjunkerens Gästabus" of det
synes således, att Lappernes Allmänna offer
högtid i dulei högtidligt gredde Storsjunker-
"nen till ära, måhända vid den fönt af
Spiirri Nils of Höjström sammankta. Måtto
måso tiden eller 14 dagar före ellickacli.

Uvad Lapparne i öfrigt må hafva haft för
mening dermed, att andast. fraudulenti af offerdjur
vet, af icke-bakdelens, förtärdes, vid dessa offer-
högtider, det är minnena Alldeles omöjligt för mig
skrifvone) att förklara; af jag tror litte heller
att någon sagt ved det, då heli Offer Cerimonier,
som mera är förgäfvad.

S. 14.

- " När offerdjuret var slaktadt och kuggat
- " i stycken, måtte Blodmannen derifrån
- " affskilja, Näsa, Öga, Öra, hjerna, tunga,
- " samt äfven litet kött af hvarje lemm.
- " Han måtte icke heller förglömma det
- " som utgjorde könsdelarna, ifall offer-
- " djuret var en hane. Sedan allt det af
- " riga blifvit kottat och af de inbudne
- " gästerna förtärdt, jämlikt offer eller Blod-
- " mannen alla benen tillsammans, och ned-
- " lade dem i deras naturliga ordning af
- " sammanhang uti en slagt liktefta af
- " Björkbark. I samma kista nedlades
- " äfven de förut affskilte delarne jämte
- " kottestyckena af alla demma). Derpå befränt
- " te och befrösk Offermannen både i kista-
- " stent och dess inre håll med det förvarade
- " blodet. Sedan begrafdes. Allt samman kåg
- " tidligan i jorden under den Offruden bild
- " hvilken offeret tillhörde; och då försk.

"anfägs det, som ett fullkomligt offer. Detta
 "benfat kallades: Tamen-kaarre" (s. v. v.)
 "simpeäl) Jesen pag. 46. " Vid samma tillfälle
 "besöktes äfven Afgudabilden med blod; man
 "malade ätspilliga korv på bilden, man ögonen
 "utsmärktes med offerdjurets fetma". Jesen
 "pag. 47. - " När Offermannen skulle förklara
 "hvarföre Alla Benen jämlades, sig lades ja
 "ordentligt: Tamen-kaarre" hettes det
 "pre därför, att den Guden, hvilken Offret
 "tillhörde, upvärtete. Särvo det konom
 "Offrade djuret, uti en herrligare skenad,
 "än det hade i djurlihet; och troddes de
 "Särvo djur, hvilka yomlige påttat sig
 "hafva jett, vara fadane, som blifvit offer
 "ät Gudarne. Jesen pag. 52.

De Svenska Förf. hafva icke fått riktigt reda
 på Tamen-kaarre af dess betydelse. Scheffer
 anför Spivri Nilpes ord (pag. 111.): "bredvid trä.
 "Guden fagta de Renen; fadar. Taga de alla
 "benen utur ren, och gnörja allt öfver jett
 "af Gud både blod af Renflätt, dan de faren
 "tillika med benen i jorden nedengrofvå". Dessa
 ord öfversätter Scheffer på latin fälvnda: prope
Idolum ligneum mactant ranguiferum, a quo occulta
omnia legunt. aspai: tum sanguine adipeque
simul ejus totum inungunt Idolum, postquam Ren-
giferum una cum ossibus defodiunt in terra.

men Högström, har (i Cap. 11. 22. not. 4.) rättat
 Scheffers felaktiga öfversättning, och visat, att öf-
 ver Nielses mening innebär icke, att Lapparne
 nedgräfvde den Offerade Renen, utan de gräfvde
 ned Afgudans bild tillika med Renen, hvil-
 menas Högström, att detta endast skedd med
 de offer, som tillägnades underjordiska Gudom-
 lighet. Öfven anför Sam. Rhen (Skef. pag. 118):
 "De Jamla Alla benen och göra en kista, uti hvil-
 "ken de lägga benen, och nedgräfvna;" men
 Scheffer tyktes förstå fäcken ju, att detta skedd
 endast med de rener, som offerades, icke de döda,
 likväl tyktes afsesten med benen, nedgräf-
 vande hafva varit den af Jesper Uygisne, antingen
 Offret var bestämt af öfverjordiska eller under-
 jordiska Gudomligheter Högström säger i. c.
 "Jag har funnit allehanda beäten och bilder
 "öfven under likenelse af Renar, jämte åtskil-
 "lig slags offer i marken nedgräfvde och öfven
 "hålde. Jag har också sett dem gräfvde blott un-
 "der snön, samt ~~hos~~ löfde med trä och ris.
 "Det synes, som skulle sådana offer vara de
 "nerade, icke dem, som äro rådana under gös-
 "den, tillägnade, som de lägga på marken och hiaga
 "öpp i trä, icke dem, som äro på jorden och i
 "kistans re gömde". S. 15.

Om Lapparnes Offerande i allmänhet skänd-
 föregående vara tillräckligt. Vi gå nu till det
 mera speciella, som måste iakttagas vid för-
 skilt tillfällen, - att Lapparnas måste komma
 ut genom batedörren, när ^{man} går att offera

eller kom ifrån en jadas förättning, är redan förut
nämt; hvormån alla författare veta berätta. Slagfrö
tilläggs ännu en omständighet, som icke finnes
annanhelt, hos andra: "En omständighet minns
"jag mig än hafva hört, vid offerandet, nämligen
"gås, att då kappan går till sig från offeren
"det, får man en talle!" (Cap. 11:22.) Det är ofösked
om denna lag gånge öfres, out af vid alla
tillfällen, eller om det endast iaktas, då kappan
offerade ansam ritas jämföras. Att beströffa
Afgudabelätet jämte tillbehör med blod och fett
var brukligt vid alla offer tillfällen, och om-
talar af Alla Författare. Men den seden, att
trä opp. Köttstycket på en vidja, som kängdes
opp vid Afguda bilden, lönas icke hafva blif-
vit iaktagen vid alla offer tillfällen. Det hos
juledes till det precisone, och skall på sina stäl-
len omtalas. - Vi skola nu korteligen anföra
de offer, som tillgåsdes hvarje jäffvilt Gudom-
ligt, hvornid det tycks, vora bäst, att följa den
ordning, som i första delen är iaktagen. - Men
omöden nästan alla offer tillställes efter
Spåtrumman's anvisning, så torde det vara
nödigt att förutskicka en kort beskrifning
på detta synligt vara instrument.

S. 16.

Spåtrumman beskrives något olika af
olika Författare. Den torde liksom hafva
vort något olika beskriffad uti försämlta de-
lar af Kappmärken. Men i hvar för sig
kan tyckas, likväl grundformerna hafva varit
den samma uti Alla Kappmärken.

- Leem jagas pag. 466, att: "Spåtrumman"
"Kulle göras af ett träd, som Solen all-
"drig hade fått sina på." Och Samuel

Akreen (hos Schef. pag. 123) tillägger, att: "Lap-
"pernes Trumman är gjorda antingen af
"Gran, tall eller björk, dock måste det
"träd hvaraf Trumman skall göras,
"hafva växt på ett-färdeles rum, efter
"Solens gång och icke mot Solen." - Det

vill jag säga: det träd, hvaraf ämnet till spå-
trumman tagas, får icke vara vridit mot
Solen. Utan tvifvel fäkte man här till nå-
gon vrid, måst eller annan ritvext af kör,
som var stadig, och icke kunde spricka så
lätt. Måhända har Spåtrumman ju så doraf
fått sitt lappiska namn: "Kåbdes" af
te äppe, urgröppning, ex caratum quid;

emedan den skalformiga trumman må-
ste urhållas på ena sidan, och göras
keppiges på yttre sidan, desett den icke re-
dan var så växt af naturen. Torneus
har författ sammanblandat Spåtrumman
finiska namn: "Kannes" med de på rät-
ta lappiska namn: "Kåbdes" i anledning
hvaraf både Scheffer och Andra ofta på-
nom trott, att Lapparne kallat sin spå-
trumma: Kannes. men då Kannes ike
före kommer kvärken i den medelsta
eller fjärde lappmarken, men deremot

Kåbdes förekommer i alla Lapsmärken,
så är det tydligt, att "Kannus" är finska;
ochuru ordets etymologi är väl att utredas.
Kannus finnes derför optaget i Reen-
valls finska Lexicon, afven som Kåbdes
är optaget i Lindahls och Öhrlings finska
lexicon.

S. 17.

Spåtrumman var, som jagt är skälformig,
med åggrind kantt, eller stundom nästan
rund. På yttre sidan af denna skäl voro
inpreorne några triangles, quadrates, Rhom-
ber eller andra figurer. Nederst i botten på
Skålen, yttre sida var ett handtag, lika-
ledes genom infjörning i veden, anbragt,
hvaremed Trumman hölls fast i sina hander.
På Tomliga Trummor voro å yttre sidan
genom infjörning i själwa träet, fabricerade
af några hål, men ingalunda voro dessa hål
så inrättade, att de gingo igenom själwa
Trumman, såsom Gravallius har inbillat
sig; utan hålen voro endast infjörna på
yttre sidan af den kupaiga skålen, så
att några remmar, eller kanske mestings
ringar, eller annat förbundenligt kunde
fästas uti infjörningarne, hvilket
holigare var ändamålet med de infjör-
na hålen, än att de skulle gifva något
lätet ifrån sig. Gravallius säger på sidan
anförda stället pag. 18: "Härifrån komma så
alla de spåsing-Trumman, vilka sig

"något i formen den egentliga troll-trum
"man. Den var mindre än den förra
"och hade på sidan 6 hål, genom hvil-
"kas Occasionela tilltågande olika
"låten af Gafflar, Ugglor och dylika
"Mörkerets Jångare Uppkommo."

Men denna Uppgift är Alldeles falsk.
Sj om vi jämföra stället, hvarest
Gravallius tagit denna poetiska mät-
ning, så finna vi någonting helt an-
nat. Det är Wormii, af Scheffers anför-
da ord, som Gravallius strolat öfver-
fatta, men på ett sätt, som Alldeles van-
ställt och förändrat meningem: Wormii
ord äro följande: "Symphonium Lap-

ponium, quod ad modulos pulpa-
to varia explorant, et magis hui-
am excercant, ex ligno Constat ova-
li excavato, peduli longitudine, de-
cem unciarum latitudine, cui sex
insculpta foramina, et manubrium
quo commode sinistra toreri possit,
et dextra pulsatur."

Denne i Skrifning på Messia Lappans
Spatrum är så enkel och lättfattlig, som man
kan vänta af en så gammalåge författare som
Wormius. Han beskriver det 6 fira yttre si-
dorn i sinne hålen, men ordet "insculpta" hade
han troligen inte brukat, utom när

perforata, deraff han funnit att Trumman
 varit genomborrad med hål, som varit spuliga
 äfven på inre sidan af Skålen. Men emedan
 de 6 hålen voro insprungna i själwa trädet en-
 dast på yttre sidan, så kunde han icke välja
 bättre ord än "infäppta". Der voro således inga
 hål igenom själwa Trumskålen, som kunde gif-
 va "från" några "Guff- eller Uggelikea Läten"
 genom öppnande og tillstoppande; Utan hålen
 voro endast insprungna på yttre sidan af Trum-
 man, för liksom yglor, för att deri fästa någonting.
 Jag finner icke af dessa Wormii ord. någon
 anledning, att förmoda, det Lapparne skulle
 hafva gjort någon spelning emellan "Spä-trum-
 ma" og "Troll-trumma". Utan funna trum-
 ma nyttjades både till att spä og trolle, skunn
 trummornas form og storlek varierade uti
 skärspitta Lappmarken. Seern anmärkes (pag.
 466) att Lapparne i Finnmarken äfven bruka-
 de Bytllack og malade skålar i stället för
 Trumma. Torneus berättar om Lapparne
 i Kemi Lappmark, att: "De hafva gifvet
 "ifrån sig sina Trummor så föra og brata
 "att man icke kunde föra dem ertföre; ty de
 "rymdes intit uti Ackia (Lapparnes spåle)
 " Utan måtte bränna opp. (St på stället).

S. 78
 Sedan nu den sållika skällika trämassiman
 blifvit sålunda förfärdigad, samt med sina
 figurer, hål og öfriga Emblemens på den
 kapiga sidan försed: så utspändes

ett jämfjadt Renfkin öfver den Com
Cava delen jäms med Kanterna, på att
Minnet fastnagades på yttre sidan strax
nedanfö. Stäl kanten, liksom med pite, uten
med träpinnar, eller med fjöre af Ren
fenor, hvilket då drogs genom små hål,
som man förmodligen med en fin syl bor
rat tering Kanterna af Skålen. (Scheff
pag. 124). Författaren, som står fast för den
na Uppgift, nämligen Scheffer, säger
sig själv hafva sett Minnet på
sommiga Trummar vara fäst med
träpinnar, och på Andra med Renfenor.

Som han hade tillfälle, att noya be
trakta och jämföra flere Exempler af
Spåtrummar, så behöfva vi iika twif
la på riktigheten af denna Uppgift.

Trumskinnat borde naturligtvis vara
väl uppfäst och hårdt uttjant, om
det skulle göra sin verkan. Olaus
petri har berättat (Scheff. pag. 124), att
Lappan nämde Trumskinnat för elda,
innan han började med trumningen
för att få skinnat jä mycket span
nigare. Men ingen bland dessa författare
har nämnt, om skinnat var bartsadt, eller
om det endast var jämfjadt. Froligen

var det endast hvitt og flatt på öfra sidan.

§. 19. - bark

mes decol. af ~~alders~~, målades nu på
det utprämda trumpetkinnat allehanda fi-
gurer, hvilka dock voro olitea, i olitea
Lappmarker. I dessa Lappmarker äro
beskrifnas Figurene af Sam. Rheer
följande: In medio fere Tympani lineam
ducunt transversam unam et alte-
ram; i ea formant deos suos, quos
pro ceteris religiose colunt, et Thoro-
nem Ceterorum principem cum fa-
mulis suis, item Storjunkturam
cum suis. Atque hi in suprema
quidem linea collocantur. Post du-
cetur inferior alia, superiori pa-
rallela, sed tantum ad Tympani
dimidium. In ea Christi est imago
cum quibusdam eius Apostolis. Quod
quid supra hanc lineam dapingitur
aves significare debet, itam
stellas atque lunam. Infra
eas in ipso medio Tympani for-
matur Sol, ut planetarum ma-
deus; cui imponent fasciculum
annulorum arcuorum, quoties

p. 11, ase tympanum dicitur. Infra Solem
pingunt res ~~variae~~ et insipientia varia,
ut ~~lupos~~ lupos, ranas, lutras, vulpes, fer-
rentes tum calvas lacus furios et id genus.

Schef. pag. 125. Derjommattades har Auctorem

2^{ne}. Spåtrummas afritade jämta tillbehör.

Att döma af figurerna på dessa trum-
mor, synes, att Lapparne icke voro några
fjäderliga ritmätare:

§. 20.

Tornus i Skrif. "en Spåtrumma från
Torn i Lappmark Filun 12." Efter Dje-
vulen uke hade magt de Scitar viva voce
"gifva svar, såsom oraculum Apollonis: ja
"fliftade Salen ett annat medel dertill, som
"de självis kallade" quoub das ~~etter~~ oik
"Kannus; h. e. Lapp trumba, rättare troll-
"trumba. Hon är gjord af trä aflång, fi-
"gura ovali, öfver dragon med järnspead
"Ren- realspeid, derpå med röd färg
"Åblebark målade allehanda imagines.
"Topp hafva denna dividerat med öfver
"dragna linier uti trene regioner: uti den
"födra Anden är Norrland of vider Tor-
"nea. Pyrtka, Presten, Fyrdan, samt an-
"dra jakter, vrid: Norrland vaktas; ja
"oik en god väg ifrån Tornea till

" Lappmarken. därpå se de of spä, hvad der
" händes, huru snart Drottens of Drogens eller
" någon annan Vordig till den spikad var
" der. Et hi vocant se beneficor, utpote
" que mala non tentant, aut pini ppe
" quid vniuersales. - Ut i Norrlandis as
" Norrige in sua fides et sag. fotes
" spikad: milt på ut Lappmarken; som för
" Ha i gis ut, och har uti utstrummet flotta
" spatum. spä dro med röt a spikade
" Alledanda djar, som har dem vanka, så som
" Villan ha or, hvor de skola finna; tunc
" men kostspad, hvor har ar; Rentalfvan
" om de skola defua; därpå flar Ulfrar
" Björnas räpas of Alledanda flar
" djar; godt Votavare of Firaedragt; der
" spä är målad en spik och nippen, om den
" skall blika bates; Barnaförspen, om honna
" få en lyktot; i det sp (jörlosning); döden, om
" den eller den manliga eller den kvinnliga
" på fotesfingern skö skall st.
" man för oft denna bekräfting, att utting
" för Lappens bekräfta veta, var måkatt på
" spik utmanis var, var på klumpiga figurer, att en-
" dast. Lappens själv kunde veta, varast hvor och
" ett ting skulle betyda. Förstärken nämnes inte
" om någon "fanta" eller "vixon" eller "vika" var.

malad på Torne Lappernes Språkrumme, men
troligen fästenade, icke heller dessa Gudar, tecken, sku-
ru förf. icke för några underfästt fästen. På denna
Lappers Språkrumme stå alla deras Gudars tecken-
de, som synes af figuren.

S. 21.

Årens beskrives en Språkrumme från firman-
ken på följande: "I Finnermarken är juonen en
" Språkrumme, som liknade en späl, i botten innes-
" med 2^{ne} aflänga hål. Vid bägge ändarne oc-
" 20 fästade, ett Räföra, en Räfros och en tals."
Höf finnes, men ändamålet med de innesomskä-
len på Språkrummens fides; de voro det fabrikeren
för att uti dem fästa ätskilliga Emblem, så som
" Björntänder, Öron, Klors. m. m. m. " In ipso instrumen-
um ab eis Captorum unguis et ossa. Olaus
Petri hos Schef. pag. 176. Författaren menar väl
att det var ben, som man hängde vid Språkrum-
men, uti de fids; men jag förmodar, att det var
tänder, kanske förnämlijakt Björntänder, hvilka
enar ännu för hänge ^{och} användades vid förtli-
ga Lappers jungar. ^{Utvärre fästas} Årens: " Sjelf-
" va trimplinet var maladt med decoct af al-
" derbark, och genom 45 streck eller linier af
" delt: 5 regioner, med färskitta figurer i hvar
" afdelning. I första afdelningen stod en man-
" neskild, kallad "Ilmaris" som betydde storm
" bef Orödel." (NB. Ilmaris är lånas af firman-
" ne, hvilket Väders Gud var Ilmarines.)
" 2de En Manniskobild kallad "Pierres"

"som betyder "Dordori" (egentligen Bäckare, bäck-
"gråfvere). Can kunde skaffe mild luft i svan-
"kert väder. 2de Ett djurbeläte, kallad "Räddes
"(Vildren). I den andra afdelningen på Trum-
"man, var en cirkel med ett freck öfver. Denne
"Figur kallades "Pirve" (Solen), märka till god
"väderlek. 2de En människobild, kallad "Gib-
"niel-Pardne" (Guds Son, som kunde frälja
"från synd. (änad. Begrepp). 3de "Lousal'otje
(Gud fader) (offersakt). 4de En kyrtla 5de En
"människobild, som kallades Engil, eller den hel-
"ande. (änad). Vid tredje människobeläte
"fyntes en haf tekenad, kallad "Junkeas
"Päbbe" (Junkeas haf). I tredje afdelningens
"företen för 4de En människobild, kallad "Maid
"Syffer" 5de En kvinnobild, kallad "Maria H-
"mel Edne". (Maria, Guds anor). Som skulle
"bjudas i Barnhus. 6de 3de bilder, som kalla-
"des "Jouls Poive Herrak". (Juldagen, Heras).
"I den 4de afdelningen förekom fyra en cirkel
"som betydde månen; tillhöf för klar nattluft.
"2de "Mannerelmek". (Resande). 3de En
"kyrtkobil. 4de En mans bild, som stod
"vid kyrkan. I den 4de afdelningen förekom
"1ste En kvinnobild, som skulle betyda den
"brudne djefvulens hustru. 2de En mans
"bild, som var en djefvel, och betecknade

" Sjukedom. 3te En annan mans bild, som
 " skulle beteckna en djäfvul, hvilken jämföras
 " de i luffen. 2te 3° figurs liksomde III, som
 " skulle beteckna Helvetes Ud. En Arkel figur,
 " som kallades " Helvet-carve-keure
 " (Helvetets kärn-pittel). 6te En rektangel
 " som betecknade afgrundsen. Alla eller de
 " flesta af Egnititerna på denna prästsummas
 " äro tillfötte: Jernens tider, by lärade af
 " Urfundomen. Leem, pag. 466.

S 22.

För att kunna få på denna brunn, hade
 Lapparna en brunnsmann af Renhorn, hvil-
 ket Scheffer och andra Svenske Författarna
 kalla hamnare; men Leem ger en up-
 lysning, att brunnsmannen, i alla namn på
 Lappiska var "Balleen". Scheffer tror väl
 att Lapparna kallade brunnsmannen för hamn-
 are, men det lås vara att mestadels både af ho-
 nom och hans jägesmän, förantledt deraf, att
 brunnsmannen hade utseende af en hamnare.
 De Svenske Författarna säga, att den liknade
 ett lathuset eller, som Torneus säger "förmä-
 taren" Figuren på denna brunnsmannens för-
 Renner hos Scheffer, pag. 125. Den var gån
 af Renhorn, som tröskt var af villdren
 och kampf af det hornet, som fittes öfver
 pannan på ren. både hamnaren och skaf-

tel var af samma horn, såsom det hade
växt på ren. Wormius säger att denna trum-
skinn var ungefärligen 6 tom lang. Ut-
vänd på trumskinnen var antingen ett hål
eller yggla, hvortill fästades några inersjunga
ringar eller annat flerammett, hvilka
man kan se på den laterala figuren.
Med denna trumskinn slog dappren på sin
trumma. S. 23.

Men den viktigaste pyjesen i hela denna in-
ställning var en triangelformig eller trekantig
skantz, ^{en rulle} mestring, koppas eller silfringplåt,
vite hvars horn voro små hål, och i dessa
hål infattade en hel kopp med, mestring, kop-
pas eller silfreringar. Ringar, denna ring
lades lös på trumskinnat, när dappren
slog på sin trumma, och efter samt plåtens
jämta ringarne flödes på de målade figu-
rerna, och efter uttyddes prädomen. Plåten
jämta ringtennaren hett först af Olavs
Magnus och sedan af flere andre författa-
re blifvit kallad: "Rana oreä"; förmodligen
därför, att plåten, då den var trekantig
med sina 4 ⁵ ringtennars liknade en groda,
men att dapprens själva ike hade någon
groda i åtanke, då de lade plåten på trum-
skinnat, visas nämligen af denna pyjesens
namn. Torneus säger, att den kallades

"Arpa": Tornea Lappmark. Detta ord är
finnska och betyder: "Rott", hvarföre det
äfron af femme författare öfversattes med
"Index" hvilket öfversättning efter min
öfvertygelse icke är på värdet. Järfen
kallar denna jäs för "Veitko" förmodli-
gen efter de underättelser han fått af Missio-
närernas Manuscriptes. Veitko är lapp-
iska och ötydes något som är af mesjing, ja
framt det icke är fligt med silfver så
"Veitko" som betyder "vad" (spronjo). Desci-
Coografene Lindahl af Östling anmärker, att
mesjing var i högre värde hos lapparna än
silfver och guld, när det var frågan om
födare ting, som hörde till deras vidskrep-
pelse, såsom ringar, som tjänade till armbulet-
ter o. s. v. Lapparna trodde förmodligen, att
mesjing var en jädan metall, som kunde
motstå alla kaverier, förbränning af ounda
andart inverkkan. Därföre brukades mes-
jings ringarne liksom en flaggsta på prä-
strumman; färfen Torneus säger, att "Arpa"
"var af alla handa jern, koppar, mesjing
" och silfver tänkas in formans Rande
"reptontis". Men merändels var den väl af
mesjing, hvilket äfron Samuel Pehers
intygges. Scheffer säger sig äfron hafva
fett platen, hvori ringarne voro fästade,

vara af ben, som vor formadt: en trekant, som
ett Gräskäffel Δ . holligen var detta det allra
äldsta bruket, då ännu inga smedslas finnes
bland Lapparna. De norra författarna kalla
det omtalade "Arpa" för "Ringar". Måjända
brukade äfven en del norra Lappor om
dett en ring, i stället för flera.

S. 24.

Olaus Magnus har inbillat sig, att "Arpa"
eller den ofta nämde Roggsplaten med
fina ringar, skulle föreställa en goda eller
dum; men sedan Scheffer har rättat detta
mistag då han säger, jerg. 124: "Olaus
Magnus haud ita Commoda incudem
dixit. lib. III. Cap. 27. Nec omnis Aliud quam
Tympanum intelligendum illis verbi:
Ranam oneam aut serpente malleo
piper incudem prescriptis ictibus con-
cutit. Quod pictor non intelligens, in
promissa illi capite pictura, nescio
quam incudem fabrorum, cum piper-
posito serpente Aspultantque Rana
et malleo fabrili adjecto, delinea-
avit, contra omnem negotii illius
Naturam atque operationem. Non
utuntur Lappones incude fabrili,
verum tympano etc. - Det är der för
obegripligt, huru Gravallius ati sett

tal om Sveriges Misshjon Sällskapet
kunnet reproducera följande lögnakti-
ga Uppgift, då han beskriver Sappanos
trollsdöm sålunda (pag. 19): "Aflägsna till-
" dragelser utfördes på följande sätt.
" Trollmännen begaf sig med den fö-
" kände och ett par medhjelpare till
" ett aflägslet ställe. Här lade han
" på en sten en groda eller Orm af
" Koppars, som sate upbara feta
" fångar efter en viss takt af en
" medhjälpande hammare." I stället
för "Stäv", hvilket Ol. Magnus upgif-
vit, har Gravallius fått det en "sten",
Men bägge två bese Ol. Magnus
och Gravallius hafva icke gjort sig
mycket nöda, att undersöka Sappan-
nes trolleri, och synes därför finna
någon rätt Sagan, förskönande, genom
att skriva i själva, hvad som träffar
i de ofullständiga Uppgifterna. Det
är temmeligen säkerhet, att Sappan-
ne aldrig har lägt någon Koppars
Orm eller Koppars-groda på sten eller
Stäv, utan det fingerade Stävet.

var, såsom Scheffer riktigt anmärkte, ingenting annat än trumman, och Köppars ormen eller grodan, var plåten och samt ringarna, som danade på trumskinnets, när lappan flog därpå med trumgännet. Men allvrigt var lappan själv besmord i tillfälle, att kung "Arpa" skulle föreställa en groda eller orm, utan förare föreställde "Arpa" eller "Väikeo" Solen. Ty då hela Naturen var afbildad på trumskinnets och plåten med ringarna alltid efter som. Rhenz inuon Spännen började med kamringen så var det tydligt att "Plåtens rörelse på trumskinnets föreställde Solens rörelse genom hela djuret och om var afbildad på trumskinnets. De vidfästade Ringens ringens föreställde Solens strålar; Om plåten var H-kantig, så var en Ring kinnna fästad vid tvärje horn, föreställande ad H² Väver werken, såsom figuren på Josefus Exemplar af Spännen utvisas (se första delen. S. 8.) På detta Exemplar var Solen afbildad som en fyrkant med ett utgående streck från tvärje horn, hvilka streck föreställde "Nelle Peise-lab-tje" S. 8. Solens 4te tommar" eller utgående strålar i de 4te Väver werken.

hos Scheffer pag. 125 förefalles plöten ei-
kelformig med 7 ringknippen i kanten.
Plöten kunde äfven efter samme författars
intygande vara trekantig som ett Grekiskt
Δ. Men antingen Plöten var rund, trekantig
eller "k"antig, så förefälde den Solen, så-
som jag nu vitat, med icke någon Groda eller
~~andra~~ Örn. Härpå torde äfven Plötens
daggiska namn pyfta. Ty "Väiktes" kan
äfven betyda det klara, blanka eller
skinnande, ut väjat blankt hvilket jä-
ges förnämligast om metaller.

§. 25.

" När daggens företag någon ting viktigt, vilde
" kan föft utförda utgången på spåtrumman.
" Hans lade då en ring på trummskinnet, och
" flog sedan med Hammarsen, Raddad Ballem
" Ringens rörelse på trummskinnet, efter
" Hammarslagen var betydelsefull: gick
" ringen emot Solen och det slår
" märke; gick ringen med Solen, var det
" ett godt märke. Hans Ringen på Ra-
" dian, Junker eller andra Gudomligheter
" så var äfven det ett godt tecken; i när-
" om ringen föll på de onda varseleser:
" när hieroglyfer, så var det ett ondt tecken."
Leem. pag. 466.

" Under öfver af spåtrumman pågade
" daggens utöna Gudarnes Orde eller
" öfverett fälunda: Om "Veikes" eller rin-
" gen, under namnet gick ifrån

" Jubmel. Attje, Pardne, Ailes Vuoriganis
 " samt åter tillbaka på Jubmel Attje, of
 " blef der ständande, oaktadt deras myslena.
 " hämsing; ja var det att teken till Gudarnes
 " ym. eff. Maii Guds orrede. Kännes derof,
 " Om ringen, som förut gick genom Jub=
 " mel Attje, Pardne, Ailes Vuoriganis
 " of der från åter till Jubmel Attje, men
 " i stället för att stanna der gjorde tre vänd-
 " ningar från of till Jubmel Attje, of till
 " slut blef der fast: då skulle de försona
 " honom med offer." Jes. 54. pag. 17.
 " tinnälar. & s. 26. på de nämde Gudarnes
 " Namn, hämsing, Låfver till första delen, men
 " eff. de äro antydda of förklarade.

S. 26.

" Huru de (sopparne) skulle detta instrumentet.
 " Om det ar hela Byggs folanis Caupa,
 " ja teläsa de sig, somerligen deras quinnor
 " om helgedagen, riti fins prydnig of bästa
 " telädes; Komma tillfammari: Instrumente
 " peritus faller på Kna; de Andra med honom.
 " Han tager trumman i fins vänstra hand,
 " riti Gräpet, som under ar: han har en Indi-
 " cem lös dagnä, som de Kalla "Corpa") mist
 " in centro instrumente, af allehanda Yarn,
 " Rappor, Messing, Silfver- ränker, in formen

- 11 Rano reptantes sammanfogade: sedan
 11 har han en liten Penkammare: på
 11 handen forma T, tae: han håller framman
 11 Uppre högt med venstra handen, begyner
 11 på fatata Allt omkring indicant, hvilken
 11 jagta Uppspringes på frumpinnat of röris
 11 sig till högare sedan: då begyner han
 11 på hårdare på, för länge Index kommer
 11 på något Signum, som han veta vill: då
 11 menar han sig rätt hafva drabbat, hvor
 11 om ike för går det Contra of transpropo-
 11 fitum lyckas intet. Allt fadant preta-
 11 kel par med en högljud fäng, för litt pre-
 11 fentes intonera med fågande: för bedje
 11 vi, för bedje vi of. sed quem adorant?
 11 Han ingen Annas vara uten deras
 11 Stogs Gud Seita; ty om de latta på
 11 Villrens, hvor de finnas, ute räka på
 11 då latta de frast derefter på samma
 11 fatt, hvar offer Afguden för sin
 11 välgening hafva vill, att han vish dem
 11 Villrens. Så om det Allom dem, som
 11 med Lapparne för Umgåts hafva
 11 väl klunnigt är. - En mig väl bekant,
 11 hade uti Rnar By af Romi Lapp-
 11 mark fatt fatt, att de med fadan
 11 Troust lätade, hvar Creator
 11 Afguden för sin välgening

"hafva ville, då föll lotten på en hund:
"fract Capite rade de hundan og for
"därmed Jollensites till Afgudens!"
Torneus pag. 18. 19.

"Hvad trollandet vidkommer, ja är till dens
"Andan invättas Järdeles Trumba, den de
"Rännens Kalla, öfverdraget med Ren
"Menn, tworpå äro med Ahlberkes jaff
"og Rånblods ättkillige Karakteres, fifte, far
"raf, mänd, uttes, Ren, Björn og Andredjus
"leka målade, og Confilium diabolicum
"ättkillige plakette rum, der de med
"Satan bola omkring bräddarna, med
"Järdeles Menn og fifte's Materade,
"Ja ätt på tvärra hander äro fatte
"de Gæters vinn, som till deras egen
"by Rändra, och på vänstra fiden, som
"de Andra Byarne tillhöra. När daggan
"nu förmedelt detta Satans upfundna
"sedskap, vill Jöke någon hjälp, ja be-
"ginner han fört att lanta eller
"fringa, som beftas af visja ord, hvil-
"ka mig Annu äro obekante, mes hvil-
"ket lanlande. Han far ja länge
"fort, att lottinstrumentet Hadnes
"på ett visst rum på Trumba, anten

" på fär, bock, gub eller annat, hvaruti
" han märker, om honom skall gå väl i
" hand; hvarföre han ock gammal dju, som
" lotten föll uppå näppe gifva afgrunda
" till offer. Men om ^{hand} emellan det är vis,
" uppå hvad rum han offera skall, bör
" för Alltså ä nyo, att på på Trumman
" och sjunga till dejs lottmärket på
" när uppå det rummet, som afgrunda
" noterad är: då skall han på som
" ma ställe offera. Duder. l. c.
" men för, att för: ike varit på all-
" deles hemma i Spådoms Konten.
" Men han uppräffas förande offer, ut-
" rönande och bestämmande offer Trum-
" man, offerens stämnes ända, med Tor-
" nei och andre Författare etc.

S. 28.

Man finner af det redan anförda,
att Lappson brukade Spåtrumman som
ett orakel, hvilket han ike försumma-
de, att rådfråga, så ofta någon ting vigt
var å färde. Det var ringe farligen som att
spå; kort, mytliga Slagruta eller dylikt. Ty ike
ma man tro, att hvarje Lapp, som hade
Spåtrumma, var Trollkarl, Gyl eller be-

köfde de verkliga Trallkerlarna någon trummas
för att kunna trolla, men äfven dessa hade
trumma; den tyckte dem endast för ett medel
att sperra in billingskräften; och künstlär
en det äfven brukade den som ett medel, att
dölja sina Tuffspelarkünster. Men för dem,
som äke voro verkliga Näisser, var Spåtrum-
man ett ounbärligt behagoting, för villd Gu-
dane troddes genom densamma typpunbara
sin vilja. I äffvande på det förut anförda om
Spåtrummans bruk, må jag ännu tillägga Sam-
Behem yttrande "När de vilja förfara något
som lycka och olycka, lägga de Gammeleda
"sin tillfammenbundna Ringkännpa på Solens
"Figer; om nu ringarne löpa rätt omkring
"löpa rätt omkring och efver Solens gång
"När de flä på trumman, betyder det
"lycka i god hälsa och välfärd, både för
"människor och andra Creatur, antingen
"de äro när eller fjerran; men om ringar-
"ne äke löpa rätt omkring efver Solens
"gång, så betyder det olycka, ohälsa
"och allt ondt. Schef. pag. 141.

utan tvifvel kom det väl mycket
om på trumflagararen egen Konstförtighet
att så handtera trumminnen, att Ring-
kännpa skulle löpa rätt omkring, det häy
ville; och som den i Konsten äfvade äke
förfod sig på knepet, så var det redan en
Spåtrumman, som den orfame Charlatan.

vifte begagna till sin förvärf, vid föräfat-
tande förfrågningar, kändt spänningen, enligt
Leemys anmärkning i kio öfvade sin spänning
konst för intet. Skeddes anmärkes öfren,
i anledning af de tydeligheterna han fått,
fastän han icke nämner Tagesmannen, ut-
brunspazaren icke nämner på ett ställe
blott, utan rundt omkring brunskinnat,
hvoraf tydeligen synes, att kom an på den,
som kunde rätt hantera brunskinnat,
att få ringlenippan att skriva det han
gjelf ville.

D. 29.

men det var icke blott; affecnde på offer,
tom gudarnes vilja genom brunnen utförskan-
des, den rådfrågades öfren när dygges skulle
flytta, när han skulle på jagt, när någon
blef sjuk o. s. v. Blant petri fågel (Schef. pag.
141): Venatum ituri, membranam, ut
fiat distenta, supromam igni apphucan-
tes, ranam viri Centros profetam frequen-
tu mallei sui pulsatione tam diu
exagitant, ut in aliquo pictorum
animalium Consistens, ortum vel
Occasum, Septentrionem vel meri-
diem verus, vel profatorum lineas
intermedias apphucans, doceat artifi-
cem et venatorem, quo eo die tendat,
vel quodnam animal, pisces, aves
vel alias feras eo die insequatur.

- " på de runede / spræde eller forstæde ud på trum-
 " man om rejsen, och ringen kom på mor-
 " gonsrådnaden, teken, borde rejsen företä-
 " gas om morgonen. Föll ringen på af-
 " ton rådnaden, teken, borde rejsan företä-
 " gas om aftonen. Om man runede under
 " vägen, och ringen föll på afton rådnaden,
 " teken, borde rejsan förskjutas hela natten.
 " föll den på morgon rådnaden, skulle man
 " hvila till morgonen. Jesper pag. 62.

Anmärken. Spåtrumma kallas af Norrmans och
 Danstas "Runbona", och att på trumma
 uttrycktes med ordet "runa". En fadern
 betydelse på ordet "runa" lär härstamma
 från hedendomen, tides, då den som kün-
 de "runa" d. v. s. perifra runskrift, ansågs
 för en trollkär. Finnarnes "Runo" poësi
 och "Runoja" poët, lär också vara rana-
 de af samma Runa.

v. Væsten kallas Spåtrumman "Kæddu"
 eller "Cum Corone", hvilket si-
 nämnda låter, som det vore Fransk. Det
 förflämnda ordet skall vara Kæb-
des.

Spå Trumman ansågs af Lapparne som
 en helgedom; den förvarades jämte jite
 tillbehör i ett Lömskinne. (Sain. Riken

hos Schef. pag. 172. Scheffes har läst
daminflinn, hvilket icke kan vara den
rätta läsan). "Ingen gifvixen kvin-
na, fide röra vid denna helgedom. I
"föregifva, att om, någon man eller
"quinnas skulle färdas öfver eller ^{stör} den väg,
"på hvilken trumman blifvit förd in om
"3ne dygn skulle hon antingen strax dö, eller
"ocky skulle något annat ont vederfaras
"hendes. men ifall det ändteligen på förtra
"des att en Quinns person måtte resa den
"vägen, på hvilken trumman blifvit förd
"så måtte hon förära en Mestings Ring
"att trumman. Sam. Rhen hos Scheffes
pag. 172 179. Både Torneus & Högström.
och Leem samt andre förf. intyga det
samman, och för att förekomma en
fädan olycka, måtte Trumman icke
allena föras in genom bakdörren i
Kåtan och förvaras. Påstjo, utan öfren
under flyttningen" föras efter i Prigden
af en mansperson" (id. l. c.) eller för att
vara så mycket säkerare, måtte daggens
hjelp föra trumman på fädane af vägen,
hvorpå ingen annan människas fädan
des." id. l. c.

Anmärks. Sedan de första Luggmärkes
Preftarne kommit under fund med,
att Trumman fördes på eftersta

Ranen i Rajdew, påstode de alltid på vris
Lapparne flyttade förbi Rydalen, att hålla
Vegetation: den fjerta Actian (Kadein).
Och fanns språknummen der, så gjordes
på den svenska beslag. men lapparne lösa
sig öfverå sin sin vetat att de sin trumma.
S. 40.

Lapparnas vet man det kungöfveligaste
om den för riket bese språknummen
och dess bruk vid uppfundat. jag återgår
gåledes till offer ceremonierna, hvarvid det
torde vara bequämligast för redigiteren, skall
att i korthet, nämna de offer, som man
tillegnade de Jäppitta Gudom ligheterna.
Några Jäppitta offer åt Radien, om-
talas ikke af författarna. Men att man
offrade något åt Radien, synes af Gaspar öfver-
talarade anmärkning (S. 6). Inskrift talas
om Radien stiges och Radien kieddes
Offer Träd.

Offer åt Ranancid: se föfsta delan S. 10.
Offer åt Solen, se föfsta delan. S. 11.
Samuel Rhen säger: "De offer kenne unga
"Pahenar och gådeles dem, som äro af kon-
"konet!" Schef. pag. 116.
"Till Sol och Måne fela ilka handjur eller
"Svart offer fram bäras." Gaspar. pag. 48.
"Till Berwe (Solen) offerades hvita Kreatur
" samt öfver den och Flör, men vid dess

- "Värrö-muor fattes; fläppet för Piel-
 "de muor, en spinnräck, för att de med
 "betekna Solens vändning of Strålen,
 "Åfven de gamle Norrmännens flöla
 "hafva offerat till Solen, kvadas än-
 "nä en gammal vers: lowa, lowa till; qui
 "Lad Sola sein." Jes. Jes. pag. 49.

Amnåsten. Det var förmodligen endast
 Jäktenes dagas, förs offerade till, of fatte
 Spinnräcken till Solmärke; ty fjell dagas
 he hafva ingen spinnräcke. Om betydelsen
 af "Värrö muor" och "Pielde muor," se ofven
 s. 6.

- "De fyra hvit träd genom renens rökgröda
 "till en betenelse att offerat skall tillhöra
 "Solen". Rhén hos Scheff. pag. 116.
 "När offerat renen är påtad, taga de ett
 "litet stycke kött af alla deys ledamö-
 "ster, det de fatta på en Orriden vidja, på
 "vid som ett halftunnband, hvilket de
 "ophänga på en hög lawe Båkom Rå-
 "tan," Rhén. l.c. Scheffer tän för denna
 "Ceremoni till Solens offer:
 "Alla de förnämsta benen af (offerdjur-
 "ret) lägga de i cirkel vid på laxen.
 "Rhén! l.c. Åfven denna Ceremoni
 "räknas af Scheffer till Solens offer.
 "När de offerade till Solen of månen,
 "fattes ett träd vid sidan af tvord. var
 "bild, danade det afvan till, fem or

"ring, befatt med taggar, och beströkes del på
"alla fjöar med blod" Yesan pag. 47.

"Första gången Solen lyntes efter 7 veckor
bortvändelse, smorde de sina dörrar." deum
pag 509.

"Sången quinnas todes äta af Solens offer
"men offer till Radien tillige och Radien
"skiedde äta af bägge könen." Yesan
pag. 49. = S. 31.

Offer till Alakerna, äro omtalade i fem
delar, S. 29. och följande; och äro des. Alakerna
vansliga bekanta för Svensken först, ja
är ingenläng vidare som den att tillägga
deum sågs på ett ställe pag. 470. "Sei-

"meftlebrne, var ett offerande af Mann-
vin eller annat af vissa läres, såsom

"Eloftad, Tröskel. m. vid flyttningar

"från ett ställe till ett annat ställe

"litol mjölk eller söppa på jorden."

Detta offerande skedde uten tvifvel at

Sarabaka, som bodde vid Eloftaden, och

Uksabaka, som hade sin plåt vid Tröskel.

Fr. fem delar ytterligare tilläg till S. 12.

ordet "Seimeftlebrne" har jag inte hört i

Svenska dyfmskriften, ej heller på det i

dyfmska lexicon; jag kan således ingen-

ing vidne derom jag, en hvad Leemtes
anför. "Till Sarakka fulla utre Han
djer offer, undantagandes en Tuggi.
och offer till Sarakka förändes en-
dast af quinnor." Messem pag. 118. 119.

§. 72.

Är Lajpes skulle offer åt Storjün-
kerlielk eller Seite, måste han först
rådfraga Truinan, hvarom den anonyme
hos Scheffer utras sig sålunda: "Quum
Lajpes sacrificare constitue-
rent, tum victimas afferunt Stor-
junkerari, unusque pulsat Tympanum
Ceteri, marev iuncta facinorque
cantant iuncti, vocibus hoc modo:
Mände Sielkak tän stvora, passe
Seite? h. e. quid ais magne Sancte.
que Deus? accipisne victimam,
quam immolare tibi destinavi?
dumque sic cantant, nomen
montis addunt, in quo immolar-
re volunt victimam. Quod si au-
nit Storjunkerare, amictus in
Tympano stat immobilis, eo lo-
co, ubi Storjunkeraris pieta est

incago. Si Thorjunker non caruit
victimam offerunt ~~puri~~ Thoroni priori
modo, et sic canunt! Maiide ~~et~~
Arikite jetti maiide venge! h. e. Quid vero
tu Pater Deus (id est Thorus) tunc vis me-
am victimam? quod si annulus fuit
in Thoronis imagine, ipsi victimam offer-
re actanda! secund. Schef. pag. 109.

Obt. de lappiska orden. Ård af den anony-
me ritligt lappfattade, eller Thors-
Lappmaale, dialect; stjern nazok an-
votunda profvade sin nu för tiden är
brutligt. S. 33.

Författarens ontala vilke hvilka för-
viltta offer man vanligen tillagade
Thor, Tiernes, eller Flora Maalles Schef-
fer och Masten nämna, att ingen bronze
eller Castnerad ren fild offer, och
denne Gudomlighets Schef. pag. 111. 747
pag. 48.) af det offerdjuret, upfattes
hornen och benen på den förut ontalade
offer lammen; Thors bild, som var af
björk, föreställdes med en hammare
i handen beströket med blodet, som togo
närmast kjetat af offerdjuret, samt
med en flött; Denne bild / Vaarro-
nion fönyades för kvare offer tillfäl-
la. För att för bilden fattas en
nära aff, innehållande ett stycke kött af
nyssa, eller

hvarje ledning i offerdjuret; allt en-
ligt Sam. Behn kon Scheffer. "af den
Hörugalles Tansen Kaarre, fatte
de ~~idrot~~ som föreställde en stor kam-
mare, hvarmed han skulle förjaga beser
och andra Troll." Gesen. pag. 47. af
offer till Hörugalles fult ingen quin
na - åtw. id. pag. 48. i förskrif. första delen
S. 44 och följ. Anmärkii. Det synes västman på som bygga-
re i Sverige dypmassten i de skulle
hafva nedgräfvit Tansen af offerdjuret
som offerades af Tiermes och andra offer-
jordiffen Gudar, emedan de stälde bearen
gante Hornen på offer Naveren.
S. 34.

Oin Lappnames offerande till Storjün-
karen uttras sig Scheffer på följande
fätt: "Et vero si victima offerenda
est Storjünkari, quo et ipsa pere-
rangifer masculini sexus, tum pri-
mum omnium, ut docet Samuel Behn
quem hic ad verbum pone reddimus
Latine) filum coloris rubri per auri-
rem dextram ejus trahunt; de-
inde religant eum a tergo. Tuguri,
ubi religare victimam Thoronis
solent: post mactant ipsam, ut
Thoronis victimam, servato pa-

riter sanguine cordi proximo. Tum
capit is, qui facit sacrificium, cor-
nuu victima, cum ossibus capitis
colligere, item unguis ac pedibus
omniaque deferret, ad montem
sacrum. Stipulari eius, caput
in honorem victima est mactata.
Quo cum ventum est, appropin-
quam appropinquavit lapidi sacro,
caput reverenter primum aperit,
mox inclinat corpus, flectit ge-
nua, lateraque honoris facti of-
ficia: tum lapidem inungit sang-
vine allato, cum nonnullo adipe
ex victima. Post tergum edati
collocat cornua. Ita Samuel
Ahen, cui super addit anonymus
quod in cornu dextro religavit
penem sanguiferi, in sinistro fi-
lum rubrum, inductum est annu-
cum particula argenti. Schief.
pag. 112.

"Item taga de ott pytte. Kott af hvar
ledamot af þreathunet þou affrag
och fátel de þi er airbretun dörri
den þjörk quist þangvadas danc

1. Adon. franskis pomeu. Samuel Paken hos
Schuffers pag. 117. men det ofriga kottat af
2. Offerdjuret förtära djippänke hjälpa.
3. Ad. l. c. pag. 114. -

4. De smörja en stam med den reus blod, som
5. Storjunkaren till ära flyktad vordes, och
6. Kasta samma stam opp in emot det fjell
7. De de gamla husen! (Storjunkaren) bo.
Samuel Paken pag. 115. hos Schuff.

8. Huru Storjunkaren smälte Lappar-
ne soligen bewisa den vordnad, att
9. De som vintren spela breda under sin
10. Rikt gränis, og om Sammanen lapp
11. vunder den taf och gras. id. l. c. pag. 115.
Pomen, pag. 19. Högstr. Lapp. 11. d. 19.

12. Huru som anford af Likeller efter
13. Altem lappigt om Lappars djupa vord-
nad för, jina afgrundat, beled, af
14. Högström l. c. 3. d. 2. "Det ömteeligaste
15. är att ja då Lappen gör att offer.
16. Huru de ten kinnens ja nis, att kan
17. för manne, hvorell Gudens bod, ja ta.
18. gör Huru. af sig Högström, samt begyn-
19. när bega och bokes sig, och då ten
20. kinnens namme intill, börjas han
21. krypa på fyra fötter, intellecks
22. kan kinnens intill Stenen,

"hvar off. kan leveras jäs offer:"

§. 74.

Thvad som nu är fast om Offer af Hundar
ne, gälles äfven om offer af Seite,
ehuruval de. Forfallare, som måst tala om
Seite, namligen Torneus, Frederus och Höj
ström, icke hafva på noga reda på hvilket
offer man förmodligen tillagade i
den Gudom Lykeb. Torneus och Frederus
berätta att Lapparna i Tornea samt
Kemi Lappmarken offerade af Seite
efter Trumman, omvisning alla
nånda djur, såsom Ren, Boek, gub, Fas,
Hundar o. s. v. Torneus pag. 18, 19. Tru. t. c.
Pren de Samma har äfven spörri Nils
Ungifvit för Sekeffer, att Lapparna
i "dula" Lappmark offera af
Storjunkenen. Kattor, hundar och höns,
utan andra djur, som de gemmen liges
höjste i Norrige. Sekeff pag. 110. man
om dessa djur skulle vara af han eller
den könen, omfattar icke. af Pren,
hörn offerades flera högar af Seite
Torneus. t. c. Höjstr. förmodar, att Seite
hållas af Lapparna i långt större del
vet, än förut. Sekeff pag. 119. Man för. samma elden
§. 66. och följ.

Ammiten. Högfröns Nämnen äfven (S. 19),
att Lapparne under tiden offera an-
dra Kreatur än Renar, såsom Buckor
Getter, får, samt Rattor och Böjor.
Styppar, hvilka Kreatur de måtte
blaffa sig ifrån. Landsbygdem, ehwa
de må bliffa; men förh. Nämnen äro
at hvilken Gudomlighet, sadane djur
offerades. Förmodligen offerades sadane
djur efter Trumman bevisning både
at Junberne och Seitan.

S. 36.

• Hvilka offer egentligen tillagnades Sai-
wo är af Författarne icke så nog utbrö-
tt. Jorjus säger väl pag 26, att Lapparne
offerade at Saiwo, liksom at andra Gudar
at Trumman skulle gifva utslag, hvil-
ka offer man borde gifva; men han
har icke fätta reda på, hvilka
Ceremonier dervid brukades. Hög-
fröns berättas (S. 19), att Lapparne
offerade at Saiwo, ryfvoor fulla müs
mätjaken och smöring, samt att Fir-
malappas i synnerhet piorde Sai-
vos-bilder med Fiska flätt, hvor af
efter deras förmåande större och
stare fiska skulle utbrös i des-
sa Saivos heliga vatten.

Jesjus anmärker vidare (pag. 244.) att haf-
vande quinnor och Naides, druckes af Sai-
vos vatten (se vidare i. delen. 8.) och Hög
från anmärker, att (S. 20) att Fissas
Lappan, då han gick att fiska i Sairos
ikke gick, genom den vanliga dönen, utan
genom baledönen (Påsjö); genom
Samma Öpning, som han, in den
Fissa, som var fångad i Sairos vatten,
quinnan fult ikke gå öfver Lappan
själ när han gick att fiska i Sairos;
Fissan Lappan, fult ikke hafva era-
gen kvinna med sig, när han fiske
i dessa heliga sjöar, utan måste följa
sig med hjälpen af manspersonen
vid notdriften i dessa sjöar; Lappan
fult aldrig nämna Gud (de Christen
Gud naturligen) medan han fiske i
Sairos, och den fiske som det fult, må-
ste antingen renjas vid Samma
sjöar, eller ute bår i i Katan järn,
baledönen; När Lappan gick att
fiska i. nämde sjöar, måste alla som
hunder fattar i bår, öfver af dem
i fadare sjöar fangde fiske som gafs
ikke at hundarne, innan de lagt dem
i kallt vatten. o. s. v.